

Emilio Farré-Escofet

Escofet, símbol industrial de Barcelona

ARTS, DISSENY I ARQUITECTURA
EN LA CREACIÓ DE VALOR

Amb la col·laboració
de Teresa Navas i Danae Esparza

Pròleg d'Òscar Blasco
Nota final d'Ana María Castañeda

II

Escofet, la nova empresa (1886)

La creixent confiança de Giovanni Orsola en en Jaume va propiciar que l'empresari fes una proposta inesperada al jove aprenent:

—Jaume, em plauria que et casessis amb la pubilla. Així l'empresa i la família seran més fortes.

En Jaume, tot i que sorprès, reaccionà amb rapidesa:

—Senyor Orsola, m'afalaga l'afecte que em té, però jo ja tinc promesa i me l'estimo.

En Jaume no en tenia prou amb l'estatus d'empleat molt significat. Era el cabaler que havia deixat la terra de pagès per obrir-se camí a ciutat, però no volia quedar-se com a menestral. Havia estalviat alguns diners i no li feia basarda el futur; per ell, més aviat era un repte. A l'empresa d'Orsola va anar perfilant la visió del negoci en un moment que a Barcelona les possibilitats en l'edificació eren cada cop més grans. Volia constituir una nova empresa, la pròpia, amb un projecte que respongués a una ambició tan gran com la seva. Havia deixat el Pont d'Armentera per una missió que s'ho mereixés.

Després d'haver-se buidat treballant per a Orsola, en Jaume era conscient que la indústria no aprofitava amb excel·lència el coneixement assolit a França i les potencialitats del nou moviment artístic que es desplegava a Barcelona. Giovanni Orsola era emprenedor i tenaç, però tenia una dinàmica empresarial que no basava tant els pactes de negocis en la constitució de societats sinó en l'acord mutu verbal entre les parts implicades. En Jaume, mogut per l'ambició i per una altra òptica empresarial, l'any 1885 va decidir abandonar l'empresa:

—Senyor Orsola, he après molt amb vostè, he treballat incansablement, però soc jove i necessito iniciar la meva empresa.

—Em deceps, Jaume. T'he tingut confiança, t'he format, i ara em dius que te'n vas?

—Li tinc admiració, afecte i gratitud, però em conec, senyor Orsola: soc un cul inquiet i sé que a la llarga em frustraria.

—Has pensat què faràs? —l'interrogà ell.

—No ho sé, necessito temps per pensar-ho, però vull embrancar-me sol.

—No deus voler obrir una fàbrica de mosaic?

—No ho sé. Jo no dispo de capital. Senzillament, vull encarar el futur seguint la meva pròpia iniciativa.

En Jaume s'havia format a peu de fàbrica, tenia una intuïció i no volia esperar més. El besavi Jaume creia que el material de futur era el mosaic hidràulic, perquè la terra cuita és un material que es desgasta amb més facilitat i no s'adhereix bé al sòl. Fins aleshores, els arquitectes i els mestres d'obres usaven el paviment de tipus ceràmic en els acabats dels terres dels edificis. En Jaume ja s'havia adonat, en aquells anys d'apogeu modernista, de la versatilitat del mosaic per fer el dibuix artístic mitjançant el giny de les trepes. El fang cuit no té la immillorable qualitat del ciment com a primera matèria, perquè sempre depèn dels diferents graus de cocció a què són sotmeses les peces, de manera que ofereix resultats irregulars. El mosaic hidràulic premat seria un avenç en la industrialització, entesa com a uniformitat de la qualitat.

Quan el besavi Jaume va decidir deixar Orsola, ja tenia la certesa de l'oportunitat que representava una fàbrica de mosaic hidràulic de primera qualitat per respondre a les necessitats de construcció de l'Eixample, que en requeria per al paviment dels nous habitatges i per a les voreres. El primer pas fou buscar soci capitalista. Probablement pel seu passat recent a Orsola, va contactar amb l'artista Teòtim Fortuny, que li convenia no només pel capital, sinó també per la sensibilitat artística. Havia de situar la fàbrica als terrenys adients, però li mancaven els diners. Durant l'any 1886 visitaria força parcel·les a Barcelona i rodalia, i finalment va trobar un espai al municipi de Sant Martí de Provençals, al Poble Nou.

El 17 d'agost de 1886 es fundà la Societat Regular Col·lectiva Escofet i Fortuny, dedicada a «la fabricación de ladrillos hidráulicos u otros objetos análogos elaborados por el mismo procedimiento», segons assenyala l'escriptura fundacional. El besavi tenia vint-i-quatre anys i ja havia fet un recorregut intens. El capital social inicial fou de «siete mil duros», dels quals Fortuny aportà trenta mil pessetes i Jaume Escofet cinc mil. Fortuny es responsabilitzaria de la comptabilitat i de l'administració de la caixa, i Jaume Escofet seria el soci «inteligente en la fabricación a que se dedicará la sociedad», procurant «que los artefactos salgan con la mayor baratura y perfección posibles, a fin de que puedan competir con los mejores que en su género salgan de

A la dreta, retrat de Jaume Escofet i Milà, el fundador.

Proprietor of the
Quindocumbe

fábricas españolas». L'altre soci, Teòtim Fortuny i Carpi, tenia trenta anys i figurava, en la minuta notarial, com a artista.

A diferència de Giovanni Orsola, el besavi Jaume no sols va formalitzar la nova societat en escriptura pública sinó que va establir unes regles de joc entre els dos socis. La societat es va constituir per deu anys, prorrogables, i es va fixar la forma en què cadascú d'ells podia pagar el capital de l'altre en un termini de cinc anys i a un interès del 7 per cent. El sou de cada un dels socis es va fixar en cinquanta duros; en cas de substitució del senyor Fortuny, el sou del senyor Escofet seria de 70 duros, i el del substitut, de 30 duros. El senyor Fortuny s'obligava a aportar deu mil pessetes més com a capital transcorreguts vuit mesos de la firma de l'escriptura.

Segons consta en els papers notariaus, si en el primer balanç el benefici líquid era d'un 10 per cent del capital, deduïdes despeses i l'interès del 7 per cent, el senyor Fortuny s'obligava a ingressar en la companyia, com a capital, quinze mil pessetes més, mentre que el senyor Escofet, per la seva banda, ingressaria també com a capital deu mil pessetes del seu propi diner. A més, el senyor Escofet tenia el dret d'ingressar a la companyia, com a capital, les quantitats necessàries per igualar el capital del senyor Fortuny.

Els beneficis s'havien de distribuir segons el 7 per cent del capital social, i el romanent es dividiria entre els dos socis, en meitats. Durant els dos primers anys cap soci podria retirar els beneficis ni part d'aquests, que haurien d'acumular-se al capital respectiu. Aquesta clàusula responia a la necessitat de capitalitzar la societat i de fer front a les inversions de la fàbrica i a l'estoc immobilitzat. El besavi Jaume donava prioritat a les necessitats del projecte i a tenir la via oberta per augmentar el seu capital a la societat.

La fundació de l'empresa va venir a augmentar la nòmina de les indústries que destinaven una part de la producció a la fabricació del mosaic hidràulic, però Escofet i Fortuny serà la que tindrà un grau d'especialització més alt, en concentrar tots els esforços, gairebé de forma exclusiva, en la fabricació d'aquest tipus de paviment.

El 4 de novembre de 1886, Jaume Escofet va signar un contracte de lloguer pels terrenys de Sant Martí de Provençals amb el patrici Manuel Girona, que fou president del Banc de Barcelona. L'arrendament, i no pas la compra, va ser l'única fórmula possible per a una societat mancada de capital i que havia d'invertir molt en la infraestructura industrial, la maquinària i l'utilitatge.

La rapidesa a l'hora d'actuar del besavi, nodrida pel coneixement adquirit, va fer que, abans d'acabar l'any, la societat ja establís el despatx a l'avinguda del portal de l'Àngel número 16, a Barcelona. El diari que va iniciar l'1 de gener de 1887 registra les primeres despeses, les d'un viatge que van fer els dos socis a França, als pocs mesos de

Treballs d'alineació i col·locació de rajoles de mosaic hidràulic.

constituir la societat, per a l'adquisició i transport de dues premses i diversos motllos de la casa Lachave et Fils, una màquina per pastar calç, i la primera partida de colors de la marca Parquin Gauchery. Si les dues primeres premses eren de barra o de pressió manual, la tercera ja seria de funcionament hidràulic. El ciment es comprava a la prestigiosa indústria marsellesa J. & A. Pavin de Lafarge. L'experiència francesa de Jaume Escofet a Orsola fructificava.

Ben aviat, i amb caràcter d'urgència, Jaume Escofet encarregà el muntatge del número 1 del catàleg que publicava la casa. El 28 de febrer de 1887 es paga a Nicolàs Miralles per les tasques de litografia, i mesos més tard es fan els pagaments corresponents a la confecció del catàleg, entre d'altres, al cartellista Alexandre de Riquer en concepte de dissenys per a mosaics. El fundador era clarivident: a la qualitat del material calia afegir-hi el valor intangible de les arts. ■■

Josep Pascó, 1891

Mosaic dissenyat per Josep Pascó i publicat per primer cop al catàleg *Escofet, Fortuny y Cía.* cap al 1891.

